

האמנם קיבל הגרש"ז אוירבך את דעת החזו"א בענין ספיחין?

כתב הרב יהודה עמיחי שליט"א בספר 'קטיף שביעית' (הוצאת 'מכון התורה והארץ', מהדורה מעודכנת לקראת שנת השמיטה תשס"ח, עמ' 327):

"החזון איש (שביעית ט, יז ד"ה ובעיקר) הכריע שירקות שנבטו בששית אין בהם איסור ספיחים, הגם שלקטתם בשביעית מחילה עליהם קדושת שביעית... וכך פסק גם הרש"ז אוירבך (מנחת שלמה ח"א סי' נ). [ויש להעיר שמו"ר הגרש"ז אוירבך זצ"ל פירש שדברי החזו"א הם רק באורז ודוחן, שבהם אין איסור ספיחים אם הגיעו לעונת המעשרות בשישית; עי' מנחת שלמה שם סימן מט. ואכמ"ל]. וכך כתב הרב עמיחי גם במאמרו המקביל ב'התורה והארץ' (ח, שביעית תשס"ח, עמ' 198): "...דין זה [שירקות שנבטו בשישית אין בהם איסור ספיחין] הוא הלכה למעשה, ובייחוד שהרב אויערבאך זצ"ל (בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' נ) חזר והודה להוראת החזו"א".

טענה זו, שמו"ר הגרש"ז אוירבך זצ"ל חזר בו, מבוססת על דברים שכתב בסוף תשובתו להרב קלמן כהנא זצ"ל בנושא [הנדפסת במנחת שלמה שם]: "אך אעפ"י כן הנני חוזר ומדגיש דכל מה שכתבנו הוא לא למעשה, הואיל וכבר הורה זקן (החזו"א)".

על דברים אלו כבר כתבתי בזמנו ('אמונת עתד' גליון 74 עמ' 56):

"הנה מלבד ששום פוסק אחראי לא היה מדפיס את סימן מט לאחר שחזר בו, בלי לציין שלמעשה חזר בו [והרי 'מנחת שלמה' ח"א נדפס בחיי הגרש"ז א זצ"ל], הרי פתחתי את דיוני בנושא בפסקי הלכה מ'כרם ציון' הלכות שביעית שנדפסו כעשור לאחר הדיון הנ"ל, ובו הובאו דבריו הלכה למעשה [שלא כחזו"א]. כפי שכתבתי בספרי (עמ' 45) גם שמעתי ממנו פעמים רבות שלא חזר בו כלל. הגרש"ז א זצ"ל, איש הלכה מובהק, ידע היטב שמשמעות "כבר הורה זקן" אינה 'אני חוזר ב', אלא ש'למרות שאני לא סובר כך, מי שעשה כמותו - בדיעבד אין הדין חוזר', ראה סנהדרין כט, ב; ש"ך חו"מ סי' כה ס"ק כט".

לא הייתי חוזר על דברים אלו, לולי שב'המעין' תשרי תשס"ט [מט, א] נדפס סיכום פגישה שהתקיימה בכ"ד תמוז תשמ"ו בין ר' יונה עמנואל ז"ל, עורך 'המעין', ויבלחטו"א הרבנים זאב וייטמן, אלישיב קנוהל ואליהו בלומנצויג [שסיכם את הדברים על אתר שליט"א. בתוך הסיכום מופיע (עמ' 3):

"לענין ספיחין - זריעה מוקדמת, ערב שמיטה, בוודאי חשובה כדי להימנע מזריעה דאורייתא, אבל אינה פוטרת את בעיית הספיחין. הרב חזר על מה שכתב במעדני ארץ, שלדעת הר"ש הדורש תחילת גידול בשישית (כדי שלא ייאסרו הפירות משום ספיחין) צריך שלב המקביל לשליש גידול, ולכן צריך שהפרי עצמו יגיע לתחילת גידולו, ולא יתכן להתיר על סמך תחילת גידול של עלים (בצומח שבו העלים אינם החלק הנאכל)".

ברור מכאן מעבר לכל ספק שגם שנים רבות אחרי דבריו לר"ק כהנא זצ"ל לא חזר בו הגרש"ז אוירבך זצ"ל כלל מדעתו המנוגדת לדעת החזו"א, ולדעתו אין לסמוך על כך שזריעה סמוך לפני השמיטה פוטרת את בעיית הספיחין.

יהושע בן מאיר

עוד על 'לשון סורסי'

רציתי להעיר הערה קטנה למאמרו המקיף והמאסף של הרב ד"ר רפאל בנימין פוזן "התרגומים הארמיים למקרא" ('המעין' טבת תשס"ח [מח, ב] עמ' 49-62). בהע' 8 מביא המחבר שנחלקו ראשונים בביאור הביטוי "לשון סורסי": בב"ק פג, א פירש רש"י "סורסי לשון נלעג הוא", כנגד זאת בעל הערוך ור"ת פירשו שלשון סורסי הכוונה לארמית הסורית.

והנה, בסוטה מט, ב ד"ה לשון סורסי פירש רש"י: 'קרוב הוא ללשון ארמי. ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואומות העולם קורין אותו לינג"א שורייא' (=השפה הסורית). ונראה לי שלפי זה אפשר לומר שאין שום מחלוקת בדבר: מה שכתב רש"י בב"ק שלשון יווני הוא לשון צח וסורסי לשון נלעג הוא - הכוונה הוא שלשון סורסי הוא לשון ארמי מעוות, דומה למה שכתב שם ר"ת 'לפי שמעט משתנה, כמין לשון לעז שמדברים אותו לשון צח במדינה אחת יותר מבאחרת... ועל שם שקרובה לארץ ישראל אין לשון ארמי שלה צח כל כך' (ועי' גם תו' ב"ב צ, ב ד"ה לסוריא). וצ"ע שלא ציין ר"ת שהם-הם גם דברי רש"י!

ועי' בספרי 'מעייני אגם' (אנטוורפן תשס"ג) עמ' קטו-קל, שם העליתי בראיות מוכיחות שאין בתורה כלל לשון ארמי (לבד מ'יגר שהדו"א'), ואצ"ל שאין בתורה כלל לשונות אחרות. ואוסיף את דברי הרד"ק בסוף ספר השורשים, שאחרי שהוא מביא פעמים אין ספור (כמו גם בפירושו לתורה) לשון ארמי, ערבי, יווני, פרסי ועוד, הוא כותב שאחרי שפירש את המלים בלשון הקודש הוא מתכוון לפרש גם את המילים בלשון ארמי שבתנ"ך, ובכל התורה כולה לא מצא אלא את התיבות 'יגר שהדו"א'!

אברהם מאיר גלאנצר